

іспанських колег простежується і неабияка висока оцінка ролі педагога в організації навчання (незалежно від обставин організації освітніх процесів!), акцентується увага на необхідність системної підтримки високого рівня підготовки і перепідготовки їх.

У багатьох іноземних і вітчизняних публікаціях присвячених різним аспектам змішаного навчання декларується теза про те, що у форматі змішаного навчання можна збільшити міжособистісну взаємодію вчителя з конкретним учнем. Але достовірного підтвердження цього твердження ще не відомо.

У Кембріджському тлумачному словнику (див. <https://dictionary.cambridge.org/>) пропонується таке визначення поняттю «blended learning»: «a way of learning that combines traditional classroom lessons with lessons that use computer technology and may be given over the internet» — тобто «змішане навчання — це спосіб навчання, який поєднує традиційні уроки в класі з уроками, які використовують комп'ютерні технології, і які можна проводити через Інтернет». Через змішане навчання англієць вбачають можливість «подолання бар'єрів в освіті» — що є досить розмитим формулюванням.

Найбільш стихійно експериментованими формами організації змішаного навчання у закладах загальної середньої освіти України є модель «Перевернутий клас» і «Ротація станцій». Перша модель є неформалізованою компіляцією з класичних методик випереджального навчання з елементами укрупнення дидактичних одиниць, програмування, проблемного навчання і навчання на високому рівні складності. «Друга модель» базується на методиках групової роботи та методиці навчання у малокомплектних школах. Дослідження показує, що реалізатори цих моделей, з метою підкреслення їхньої інноваційності, намагаються більше звернути увагу на цінність нових технічних засобів навчання, ніж на змістовій структурі і довгострокових результатах його. Але зміст виразу «технологічна інновація» не є тотожним змісту виразу «педагогічна інновація».

Враховуючи факт існування поняття «змішане навчання» і потребу в уточненні дидактичного змісту явищ, які контекстно проявляються у ньому, на нинішньому етапі становлення Нової української школи пропонується таке робоче поняття: **змішане навчання** — це новітня назва форм (моделей) організації навчальної взаємодії на уроці (занятті) у закладі освіти, тобто під керівництвом учителя, що спрямована на урізноманітнення форм спілкування, джерел і засобів отримання й опрацювання інформації, поєднуючи (комбінуючи) вже відомі (класичні, традиційні) технічні засоби з новітніми гаджетами, що перетворюють предмети і процеси із аналогових у цифровий формат, забезпечують вільну взаємодію у мережі Інтернет, в межах яких можуть застосовуватися елементи дистанційних технологій та он-лайн навчання задля підвищення якості освітніх результатів.

Лукіна Т. О.
Інститут педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)

ДОСВІД ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: УРОКИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У XXI столітті дистанційна форма організації навчального процесу завдяки своїй зручності, гнучкості та можливості врахувати потреби кожного здобувача все впевненіше входить в освітні системи різних країн світу, у тому числі й у систему загальної середньої освіти. Пандемія, що викликана поширенням COVID-19, змусила перевести навчальний процес у переважній більшості країн світу в дистанційний формат та реалізовувати його як основну (окрему) форму навчання («Положення про дистанційне навчання», 2013), яка передбачає використання інформаційно-комунікативних технологій та проведення он-лайн занять

в закладах загальної середньої освіти (“Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти”, 2020).

Які уроки ми маємо винести з набутого досвіду впровадження дистанційної форми навчання у загальній середній освіті?

На перший погляд, переваги дистанційної форми навчання беззаперечні: економія часу і витрат на дорогу до закладу освіти (особливо у відділених населених пунктах, в умовах відсутності якісних доріг і транспорту, під час осінньо-зимового періоду тощо); можливість учня працювати в індивідуальному режимі (Лукіна, 2004, с. 90-94) та використовувати додаткові електронні ресурси і бази даних; безпечне інклюзивне освітнє середовище, що створено комфортними домашніми умовами; зменшення в школах випадків булінгу та інших видів дискримінації з боку вчителів та однолітків. Здавалося б, зазначене має сприяти підвищенню якості навчального процесу та поліпшувати результати навчання.

Проте, досвід реалізації дистанційної форми навчання упродовж 2020-2021 років виявив низку проблем, які потребують додаткового вивчення, а також викликають необхідність внесення змін не лише до інструктивно-правових документів, а й деяких концептуальних позицій, що стосуються питань створення внутрішніх систем забезпечення якості загальної середньої освіти.

Проведений нами аналіз результатів і наслідків реалізації оцінювання навчальних досягнень здобувачів загальної середньої освіти в умовах вимушеного дистанційного навчання під час карантинних обмежень, спричинених COVID-19, дав можливість виявити та оцінити поширеність чинників негативного впливу (управлінського, правового, організаційного, технологічного, фінансового та ін. характеру) на запровадження в середній школі в Україні онлайн навчання (Лукіна, 2021, 108-109), а також сформулювати низку кроків, спрямованих на їх усунення в подальшому (*Дистанційне навчання*, 2021, с. 154 – 155). Виявлені проблеми мають достатньо серйозне підґрунтя, спричиняють безпосередній негативний вплив на якість освіти, а їх вирішення часто лежить поза сферою компетентності не лише закладу освіти, а й самої системи освіти.

У зв’язку з цим, актуальним виявляється, на наш погляд, питання перегляду та уточнення показників і критеріїв оцінювання ефективності та дієвості внутрішньої системи забезпечення якості загальної середньої освіти, необхідність формування якої проголошено в освітньому законодавстві України.

Успішність реалізації дистанційної форми навчання як засобу продовження навчального процесу в непередбачуваних екстремальних умовах пандемії можна було б оцінити дуже високо, адже система освіти і суспільство у цілому ніколи раніше не стикалися з такою проблемою. Але досвід реалізації такого навчання в Україні упродовж майже двох років та ситуація в світі свідчать про необхідність формування готовності та здатності людства жити, навчатися і працювати за таких умов максимально ефективно.

Незважаючи на поширену думку про високий рівень проникнення інформаційних технологій у повсякденне життя людей, насправді спостерігається доволі суттєве обмеження доступу педагогів і учнів до інтернету та необхідних для дистанційного навчання приладів, а також недостатній рівень сформованості цифрових навичок в учасників освітнього процесу. Наслідком такої ситуації є не лише порушення принципу доступності освіти (Лукіна, 2013) через цілком логічне випадіння частини дітей з навчального процесу, відставання та погіршення результатів навчання, що автоматично зменшує їх конкурентну спроможність у подальшому навчанні. Негативний вплив цього чинника проявляється також у погіршенні характеристик самого освітнього середовища, появі можливої дискримінації таких учнів за ознакою матеріального достатку родини; зниженні професійних якостей і компетентності педагогів через неможливість реалізувати у дистанційному форматі складні педагогічні і методичні прийоми.

Як відомо, оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти та внутрішньої системи забезпечення якості освіти здійснюється за чотирма напрямками: освітнє середовище закладу, система оцінювання здобувачів, педагогічна діяльність педагогічних працівників

закладу освіти та управлінські процеси закладу освіти (Бобровський, Горбачов, & Заплотинська, 2019). Так, наприклад, у “Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти” визначено показники, за якими оцінюється якість освітнього середовища закладу освіти, і які орієнтовані на створення «комфортних і безпечних умов навчання та праці; організацію освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації; формування інклюзивного, розвивального та мотивуючого до навчання освітнього простору» (“Порядок проведення інституційного аудиту”, 2019). Численні опитування вчителів, учнів і батьків щодо результативності дистанційної форми навчання виявили, що 50 % школярів не бажають навчатися за таким форматом. Серед основних недоліків вони назвали відсутність спілкування як з вчителями, так і з однолітками, проблеми, пов’язані із необхідністю самостійно опановувати значну частину навчального матеріалу при відсутності або недостатній сформованості навичок самоосвітньої діяльності (*Дистанційне навчання*, 2021, с. 52). Означена ситуація, на нашу думку, є підтвердженням необхідності розширення переліку показників, що розкривають зміст поняття «освітнє середовище», доповнення їх ознаками, які окреслюють комунікативну складову, якість і повноту спілкування у процесі навчання.

Важливе значення для формування ключових компетентностей учнів має розвиток навичок групової (командної) роботи, самооцінювання і взаємооцінювання результатів навчальної діяльності. Однак, формування таких навичок за умов дистанційного навчання виявляється досить проблематичним не лише через певні технічні труднощі організації відповідних форм роботи, а й у зв’язку з обмеженістю часу для он-лайн сеансу відповідно до санітарних вимог (“Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти”, 2020).

Таким чином, здобутий досвід реалізації дистанційного навчання дає можливість переглянути запропонований перелік показників і критерії оцінювання освітніх, управлінських процесів та ефективності внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бобровський, М.В., Горбачов, С.І., & Заплотинська, О.О. (2019). *Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти*. Київ: Державна служба якості освіти. Відновлено з: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/posibniki/abetka%20dlya%20directora.pdf>
2. *Дистанційне навчання в умовах карантину: досвід та перспективи. Аналітико-методичні матеріали* (Ред.) (2021). Київ: Педагогічна думка. Відновлено з DOI: <http://doi.org/10.32405/978-966-644-596-7-2021-192>
3. Лукіна, Т. О. (2021). *Доступність загальної середньої освіти в умовах пандемії: проблеми та перспективи забезпечення в Україні*. Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень. Відновлено з: <https://researcheurope.org/wp-content/uploads/2021/05/re-14.05.21.pdf?>
4. Лукіна, Т. О. (2013). Доступність освіти як показник результативності державного управління освітою в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, Вип. 3, 114-120.
5. Лукіна, Т. О. (2004). Реалізація державної політики в розвитку особистісно-орієнтованої освіти. *Педагогіка і психологія*. 3, 85-97.
6. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти. № 1115. (2020). Відновлено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#n8>
7. Положення про дистанційне навчання: наказ МОН України. № 466. (2013). Відновлено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
8. Порядок проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти. № 17. (2019). Відновлено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Textt>
9. Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти. № 2205. (2020). Відновлено з: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-25092020--2205-pro-zatverdzhennja-sanitarnogo-reglamentu-dlja-zakladiv-zagalnoi-serednoi-osviti>